

DANUŠE KŠICOVÁ

NÁHLED DO MAĎARSKÉ LITERÁRNĚVĚDNÉ RUSISTIKY¹

Abstrakt

Náhled do maďarské literárněvědné rusistiky

Charakteristika vybraných prací z maďarské literárněvědné rusistiky od 80. let 20. století do současnosti. Pozornost je věnována antologiím ruské literatury a kritiky vydaným v Maďarsku, konferencím a sborníkům z nich vzešlým, profilovým sborníkům prací, vybraným monografiím i sepětí maďarského výzkumu s doktorandskými školami.

Abstract

An Insight into Hungarian literary Russian Studies

Characteristics of Hungarian literary works in Russian Studies from the 1980s to the present. Attention is paid to the anthologies of Russian literature and criticism published in Hungary, to conference proceedings, festschrifts and other collections, as well as selected monographs. The close relations between the Hungarian PhD Schools and Hungarian research are appreciated.

Klíčová slova

maďarská literárněvědná rusistika ■ 1980–2009 ■ antologie ■ konference ■ sborníky ■ monografie ■ doktorandské školy

Key Words

Hungarian literary Russian Studies ■ 1980–2009 ■ anthologies ■ conferences ■ proceedings ■ monographs ■ Hungarian PhD Schools

Můj osobní kontakt s maďarskou vědeckou komunitou začal roku 1984 na mezinárodní turgeněvské konferenci v Debrecenu, kde jsem se seznámila s čelnými reprezentanty maďarské, ale i evropské literárněvědné rusistiky. Většina z nich publikovala svoje příspěvky v debrecenském slavistickém sborníku *Slavica XXIII*, vydaném pod redakcí Endreho Iglóiho r. 1986.² Mnozí z au-

¹ Příspěvek si nečiní nárok na vyčerpávající přehled maďarské rusistické produkce. Jde spíše o subjektivní pohled na danou problematiku, tak jak jsem ji mohla alespoň částečně poznat z autopsie.

² Ze zúčastněných zahraničních osobností lze jmenovat např. Jurije Lotmana, prof. R.-D.

torů potom přijížděli na naše mezinárodní konference, jejichž výsledky byly pravidelně otiskovány ve sbornících Litteraria Humanitas. Již r. 1985 přijela do Brna moje milá přítelkyně Zsuzsanna Zöldhelyi-Deák, její budapešťští kolegové Erzsébet Kámán a Gyula Király i szegedský profesor István Fried. Někteří z nich se zúčastňovali i následujících konferencí v Brně a spolu s nimi i další maďarské badatelky: Léna Szilárd, Ágota H. Goller, Mária Rév, Deniz Atanasova-Sokolova, Mária Gyöngyösi, Judit Katona,³ Ibolya Bagi, Katalin Szóke. Tři posledně jmenované kolegyně jsou ze Szegedské univerzity, s níž měla MU dlouholetou dohodu o vzájemné výměně, nahrazenou před pěti lety spoluprací v rámci Erasmu. V této souvislosti je třeba uvést i katolickou univerzitu v Piliscsabě, kde sice rusistika není, zato se zde však úspěšně rozvíjí bohemistika a areálová studia. Jakousi spojnicí můžeme nalézt v poslední básnické knize profesora bohemistiky v Piliscsabě Istvána Vöröse, kterou pod názvem *V okně spící* přeložil Tomáš Vašut, působící v současné době jako lektor češtiny v Szegedu.

Maďarská slavistika je plodná. Vzhledem k malé komunikativnosti maďarštiny vychází řada publikací v ruštině či angličtině. Z materiálů plnicích nejen vědecké, ale i pedagogické poslání lze jmenovat alespoň tři závažné antologie, navazující na obdobné čítanky, jež vycházely v Budapešti pod redakcí Lény Szilárd od konce 60. let.⁴ V 70. letech vydala Léna Szilárd spolu s Ninou Székely komentovaný soubor poezie a prózy přelomu 19. a 20. století, rehabilitující řadu autorů, o nichž se tehdy v SSSR nesmělo mluvit. Tematicky koncipovanou úvodní studii druhého dílu *Sud'ba realizma v literature epochi rubeža* napsala Léna Szilárd. Cenné jsou i tabulky sestavené Eszter Korompai, jež zařazují ruskou literaturu do evropského kontextu. Závěrečná studie posluchačů speciálního semináře mapuje recepci ruské literatury v Maďarsku do začátku 20. let.⁵ Materiálově cenná je i antologie ruské kritiky 19. století, vydávaná postupně

Kluge, P. Henry, M. Jovanoviče, V. Ščukina, či L. Suchanka. Z Brna byl pozván i doc. Jaroslav Mandát, svůj příspěvek tam však již nestihl publikovat. Já jsem tehdy přednášela o Turgeněvových romantických poemách: D. Kšicová, Romantičeskije poemy I. S. Turgeneva. Slavica XXIII (Debrecen) 1986 (Annales Instituti Philologiae Slavicae), s. 213–226. Srov. rec. Derek Oxford, Zöldhelyi, Zs. And Khollos, A. (eds), I. S. Turgenev: Zhizn', tvorčestvo, tradič'sii. Loránd. Eötvös University Press, Budapešť, 1994. 250 pp. Indes. Notes. The Slavonic Review, Vol. 75, No. 3, July 1997, 506–508. Holzer, J.: Debrecínské studie o Turgeněvovi. Annales Instituti philologiae slavicae Universitatis Debreceniensis de Ludovico Kossuth nominatae. Slavica XXIII, red. Endre Iglói, Debrecen 1986. In: Československá rusistika, roč. XXXV, č. 3, 1990, s. 179–181.

³ Judit Katona, Ph.D., působila na szegedské slavistice před svým odjezdem do ČR. V současné době žije v okolí Prahy, kde se zabývá překladem děl Zdeňka Mathausera do maďarštiny.

⁴ Srov. bibliografii Lény Szilárd in: Russica Hungarica, Budapešť-Moszkva 2005, s. 247–248 a údaje na jejím serveru <http://www.nagydoktornok.hu/Szilardev.pdf>

⁵ N. Sekej, L. Silard, *Russkaja literatura konca XIX - načala XX veka (1890-1917)*, t. I.–II. T. II, Tankönyvkiadó, Budapešť, 1979, 548 s.. T. I., 717 s., 2-oje–3-je izdanije, tamtéž, 1983, 1989.

A. A. Csernisovovou a Márií Rév od konce 70. let do začátku let 90.⁶ Přední maďarští teoretikové Gyula Király a Árpád Kovács vydali počátkem 80. let materiálově bohatou antologii ruské poetiky, tematicky rozdělenou do čtyř oddílů, v nichž jsou práce takových osobností, jako byl A. Veselovskij, A. Potebňja, V. Šklovskij, J. Tyňanov, V. Vinogradov, J. Propp, M. Bachtin, B. Tomaševskij, J. Lotman, D. Lichačov aj. členěny podle aspektů metodologických, žánrových, poetologických či analytických.⁷ Bachtinovu dílu byla ostatně věnována konference na univerzitě v Pécsi, jíž jsem se zúčastnila v květnu r. 1988.⁸

Z dalších konferencí, na nichž jsem přednášela, mohu uvést velkou turgeněvskou z r. 1993, reprezentativní překladatelský kongres z r. 1996,⁹ komorní konferenci o žánru antiutopie z r. 2008 a loňskou konferenci *Gogol a 20. století*. Všechny se konaly na akademické půdě. Hlavní organizátorkou budapeštské konference ke 175. výročí Turgeněvova narození i konference o překladu byla prof. Zsuzsanna Zöldhelyi-Deák, již se podařilo získat na obě akce účast řadu předních evropských badatelů. Ve spolupráci s A. Chochlošem a s pomocí řady sponzorů vydala v průběhu jednoho roku reprezentativní turgeněvský sborník, který dodnes neztratil svoji výpovědní hodnotu.¹⁰ Hlavní předností této publikace je soustředěný zájem o některá profilová témata, jako jsou např. Turgeněvovy „tajemné povídky“, problematika poetiky a komparatistický aspekt, zohledňující i možnosti mezidisciplinárního výzkumu. Takový je např. příspěvek Zsuzsanny Zöldhelyi-Deák, věnovaný problematice tajemna v díle I. S. Turgeněva a V. J. Brjusova, N. N. Mostovské, zkoumající literární tradici povídky Klára Milíčová, M. Rév, analyzující poetiku Turgeněvových a Čechovových dramát či I. Frieda, věnovaný tématu hudby v románu Rudin.¹¹ Ze známých osobností zde nalezneme americké badatele P. I. Bartu či M. Ledkovskou, Ka-

⁶ *Russkaja kritika XIX v. Antologija statej*. T. I. 1880-1830-je gody. Sostavlenije i kommentarii A. A. Černyševa (Csernisov). Tankönyvkiadó, Budapešť, 1978, 579 s. Rév Mária, A. A. Csernisov, Az orosz kritika a XIX. Században T. II., tamtéž, 1980, 666 s. Antologija po istrii rusckoj kritiki vtoroj poloviny XIX veka. Sostavija Marija Rev. Budapešť, 1993, 491 s. Srov. rec.: D. Kšicova, Antologija po istorii rusckoj kritiki. Rossica 2, 1996, Praha 161-163.

⁷ *Poetika. Trudy rusckich i sovsckich poetičeskich škol*. Sestaviteli D'žula Kiraj-Arpad Kovač, Tankönyvkiadó, Budapest, 1982, 799 s.

⁸ D. Kšicova, *Kategorija vremeni v estetičeskoj sisteme M. Bachtina*. Československá rusistika 1989, s. 200-206.

⁹ D. Kšicová, *Chudožestvennyj perevod - vdochnovenije i impul's dlja razvitiija nacional'nych literatur*. Second International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting, Abstracts. 5-7 September, 1996, Transfere Necesse Est, Hungary, p 58. *Translation Studies in Hungary*. Ed. By Kinga Klaudy, José Lambert, Anikó Sohár. Scholastica, Budapešť 1996.

¹⁰ *I. S. Turgeněv, Žizň, tvorčestvo, tradicii*. Budapešť, 1994, 250 s.

¹¹ Srov. také D. Kšicova, *Stil' modern v „Pesni toržestvujuščej ljubvi“ I. S. Turgeněva*, s. 121-130.

naďana M. Žekulina, Moskvana J. Manna, E. Wedela z Regensburgu, polské badatele H. Brzozu či V. Ščukina atd.

Szegedská konference s poetickým názvem *Utonulé světy a prognózy do budoucna (Subkulturní a utopický koncept v ruské kultuře)*, konaná koncem května r. 2008, počítala s mnohem větším počtem účastníků, než se nakonec mohlo dostavit. Z hostů dominovali ukrajinští badatelé z Oděsy a přídunajského Izmailu. Zajímavě se prezentovali hostitelé. Organizátorkami byly Katalin Szöke a Ibolya Bagi. Katalin Szöke, jež námět konference koncipovala v souladu se zaměřením své doktorské školy,¹² analyzovala ve svém referátu *Simulakra jídla v Sorokinově povídce Opričnikův den*¹³ principy narace předního představitele ruské postmoderny, jehož prózu sama přeložila. Představila tak další rozměr svého tvůrčího naturelu. Její kolegyně Ibolya Bagi přednášela o utopických momentech v Pilňakově a Platonovově próze. Hovořilo se i o problematice antiutopie.¹⁴ Silné zastoupení medievalistiky v Szegedu bylo patrné z referátu Istvána Ferincze, srovnávajícího maďarské a ruské legendy, a Valerije Lepachina, jenž se věnoval zobrazení ráje, pekla a carství nebeského v ruské ikonomalbě. Tematicky s problematikou utopie a antiutopie souvisí poetika fantastiky, jež je zastoupena v zajímavém szegedském sborníku *The Iconography of the Fantastic. Eastern & Western Traditions of European Iconography 2*, (Szeged 2002), v níž ruskou literaturu reprezentovala Ibolya Bagi.¹⁵

Budapešťská gogolovská konference *Gogol a 20. století* se konala počátkem listopadu 2009, měsíc po analogické konferenci brněnské, jíž se zúčastnilo i několik badatelů maďarských. Podobně jako v Szegedu i budapešťské setkání vycházelo z programu doktorské školy *Ruská literatura a kultura mezi Východem a Západem*. V souladu s orientací zakladatelky a dlouholeté vedoucí projektu (1993–2001), profesorky Lény Szilárd, navazující na tradice FlakEROVY záhřebské školy, je toto doktorské centrum orientováno na literaturu a kulturu 20. století. Poté co Léna Szilárd získala profesuru na univerzitě v italském Sassari (1996–2005), kam trvale přesídlila, ujala se vedení doktorské školy r. 2000 za další spoluúčasti Lény Szilárd Anna Han, a to s takovým nasazením, že nenašla čas na získání profesury, k níž měla všechny předpoklady. Její soustředěné studium díla předního ruského představitele hermeneutiky Gustava Špeta (1879–1937)¹⁶ bylo po zásluze oceněno r. 2009 na mezinárodní konfe-

¹² Szegedská doktorská škola Ruská literatura a kultura se zabývá převážně literaturou 20. století včetně problematiky utopické. Existuje od r. 1997 pod vedením doc. Katalin Szöke, CSC.

¹³ Katalin Szöke, *Simuljakry jedy v povesti VI. Sorokina: «Den ' opričnika»*.

¹⁴ Srov. D. Kšicova, *Antiutopii Valerija Brjusova*.

¹⁵ Ibolya Bagi, *Dämonologie des „Neuen Mittelalters“ in Bulgakovs phantastischen Erzählungen*, o. c., s. 323–330.

¹⁶ Srov. např. Anna Han, Boris Pasternak i Gustav Špet, *Opyt sopostavitel'noj charakteristiky. Wiener Slawistischer Almanach 43 (1999) 27–67. O filosofii G. Špeta: Пирет Стайнер, Tro-*

renci v Tomsku, kde byl Špet za svého vyhnanství v době stalinských čistek zastřelen.¹⁷ Po jejím penzionování se vedení ujala r. 2008 energická profesorka Zsuzsa Hetényi, DrSc., z jejíž iniciativy vzešla loňská gogolovská konference. Zúčastnilo se jí i šest doktorandů – tři ze Szegedu a tři z Budapešti. Byli zařazeni do samostatné sekce, protože přednášeli maďarsky, i když jednacím jazykem konference byla ruština. Vzhledem k tomu, že ve sborníku byly jejich práce otištěny rusky, dala bych jim prostor vystoupit spolu s ostatními, jak to děláme na našich konferencích. Domnívám se, že taková mezigenerační konfrontace je užitečná pro obě strany. Nedávno vydaný sborník *Gogol' i 20 vek*¹⁸ bude jistě předmětem samostatné recenze, proto se omezím jen na několik postřehů. Důsledné zaměření na poetiku a komparatistiku vedlo k soustředění na stěžejní problémy Gogolovy tvorby a jejího působení na další vývoj ruské literatury, jež bývá srovnáván s podílem Puškinovým. Peripetie kritické recepce tohoto dualistního pojetí velmi výstižně zachytila ve svém příspěvku skvělá organizátorka tohoto setkání prof. Zsuzsa Hetényi. Gogolův podíl na vývoji ruské literatury a kultury 20. století sledovala většina příspěvateľů od problémů poetiky Gogolovy tvorby (A. Cattani, J. Kabkova – O. Stukalova, J. Mann, C. Solivetti-Artem Marčenkov, A. Woźniak), přes jeho recepci modernou a avantgardou (T. Baróti, A. Gračeva, M. Gyöngyösi, Zs. Kalafatics, S. Kibal'nik, D. Kšicová, O. Kupcova, I. Malej, K. Szöke, D. Tokarev), obecné problémy evropské i maďarské recepce (A. Gol'denberg, Á. Dukkon, V. Lebovics) až po analýzu vztahu Gogola a postmoderny (Zs. Hetényi, L. Safronova). Obdobná tematika byla zastoupena i v sekci doktorandů. Jako přímá účastnice mohu potvrdit přátelskou atmosféru a prostor pro diskusi. Tvůrčí sepětí programů maďarských doktorských škol a vědeckého výzkumu znám rovněž z autopsie, protože jsem několikrát v Budapešti doktorandům přednášela za účasti milých kolegů z Budapešti i Szegedu. O obdobném tvůrčím prostředí další budapešťské doktorské školy, zaměřující se pod vedením Árpáda Kováče (od r. 1995) a poté Katalin Kroó na literaturu 19. století, svědčí obsáhlý a hluboce fundovaný sborník ze 13. sympozia Mezinárodní společnosti Dostojevského, konaného v Budapešti r. 2007.¹⁹

pos logicos: философия истории Густава Шпета. <http://www.ihst.ru/projects/sohist/papers/vf/2004/4/154-163.pdf>

- 17 G. G. Špet/Comprehensio. „Tret'ji špetovskije čtenija. Tvorčeskoje následuje G. G. Špeta i filosofija XX veka. K 120-letiju so dnja roždenija Gustava Špeta. Materialy meždunarodnoj naučnoj konferenci 7-9 aprělja 1999 g. Vodolej, Tomsk, 1999.
- 18 *Gogol' i 20 vek*. Materialy meždunarodnoj konferencii, organizovannoj doktorskoj programmoj ELTE „Russkaja literatura i kul'tura meždú Vostokom i Zapadom“, Budapešt, 5-7 jabraja 2009. Redakcionnaja kollegija: Ž. Cheteni (otv. red.), A. Dukkon, Ž. Kalafati. Dolce Filologia VIII. Budapešt, 2010, 302 s.
- 19 F. M. Dostojevskij v kontekste dialogičeskogo vzaimodejstvija kul'tur. Ed. by Katalin Kroó

O vysoké úrovni maďarské slavistiky svědčí časopis *Studia Slavica Hungarica*, vydávaný maďarskou Akademií věd, s nímž jsem měla možnost po léta spolupracovat,²⁰ a sborník *Studia Russica* – orgán editovaný Katedrou východoslovanské a baltské filologie v čele s vedoucím Andrásem Zoltánem – hlavním redaktorem *Russic*.²¹ Jako příklad profilu tohoto časopisu mohu uvést XIX. svazek z r. 2001, věnovaný jak lingvistice, tak literatuře, která je v tomto svazku cele soustředěná na dílo Borise Pasternaka.²² K účasti v 21. svazku *Russic* věnovaném literatuře a vizuálnosti jsem byla přizvána,²³ takže vím, jak složitě jeho příprava probíhala. Prvotním impulzem byla doktorandská konference z jara r. 2002, vzniklá ze spolupráce mezi Budapeští a univerzitou v Surrey ve Velké Británii, kde působí dlouholetý spolupracovník budapešťské rusistiky prof. Peter I. Bárta. Postupně byla přizvána ke spolupráci řada maďarských i zahraničních badatelů, takže výsledkem byl reprezentativní sborník věnovaný problematice ekfráze, poetice vizuálnosti ve slovesné tvorbě, vztahu literatury, filmu a fotografie, vztahu slova a obrazu v divadelnictví a literatuře, problematice viditelnosti a neviditelnosti i jejich transformacím ve slovesné tvorbě. Sborník uzavírají recenze na dvě významné monografie dvou stěžejních představitelk budapešťské literární vědy – Lény Szilárd a Zsuzsanny Zöldhelyi-Deák, jež v té době završovaly svoje celoživotní dílo pozoruhodnými monografiemi.

L. Szilárd shrnula svoje početná vystoupení na mnoha zahraničních konferencích do publikace o hermeneutickém studiu ruské moderny a avantgardy.

and Tünde Szabó, Elta PhD Programme „Russian Literature and Literary Studies“. Budapešť, 2009, 565 p.

- 20 D. Kšicová, F. Nieše i M. J. Lermontov. *Studia Slavica Hungarica* 1987, s. 119–129. Táž, *L'Art Nouveau dans l'oeuvre d'Alexandre Blok, de Velemir Xlebnikov et de Guillaume Apollinaire*. *Studia Slavica Hungarica* 40, 1995, 165–181. Táž, *The Poetics of Czech Humor*. (Hašek, Čapek, Hrabal). *Studia Slavica Hungarica* 43, 1998, 341–349. Táž: I. S. Turgenev i F. M. Dostojevskij – předšestvenníki modernizma. *Studia Slavica Hungarica* 50/3–4, 2005, s. 283–293. Výběr z recenzí: Dimeši Žužanna: Danuše Kšicová, *Russkaja poezija na rubeže stoletija, 1890-1910*. SPN, Praha. 1990, 345 s. *Studia Slavica Hungarica* 39, 1994, 138–140. András Sirani, D. Kšicová a kolektiv, *Východoslovanské literatury v českém prostředí do vzniku ČSR*. *Studia Slavica Hungarica* 44, 1999, 408–410. István Vörös, Danuše Kšicová, Secese. *Slovo a tvar*. MU, Brno 1998. *Studia Slavica Hungarica* 47/1–2, 2002, 198–202. Adrien Sekeres, Judit Trombitas, Gergej Solti: A. S. Puškin v evropských kulturních souvislostech. LH VII, MU, Brno 2000. *Studia Slavica Hungarica* 47/1–2, 2002, s. 183–192.
- 21 A. Zoltán je medievista, autor studií o středověkých legendách, s nímž jsem měla možnost se seznámit r. 2000 na jeruzalémské konferenci *Sémiotika cesty*.
- 22 *Studia Russica XIX*, red. Otvettsvennyj redaktor A. Zoltán. Budapeštskij universitet im L. Etveša, Fakultet humanitarnych nauk, Kafedra vostočnooslavjanskoj i Baltijskoj filologii, Budapešť 2001, 511 s.
- 23 D. Kšicová, *Poezija kisti Grigorija Musatova*. *Studia Russica XXI*, red. L. Jászay a A. Zoltán. Budapešť 2004, 436 s. Na tomto svazku spolupracovala i Katedra ukrajinistiky.

Kniha byla oceněna r. 2002 prestižní cenou Andreje Bělého.²⁴ Místem jejího vydání – Petrohradem – se L. Szilárd přihlásila ke své původní vlasti, odkud odešla po skončení vysokoškolského studia a aspirantury, aby od r. 1962 začala působit na Katedře ruského jazyka a literatury budapešťské univerzity. Mezinárodní prestiž, již se práce Lény Szilárd po léta těší, je patrná i ze sborníku *Sub Rosa*, vydaného r. 2005 k jejím sedmdesátinám. Potěšilo mne, že jsem byla k účasti na této edici rovněž přizvána.²⁵ Lze se v ní setkat se všemi maďarskými rusisty a s řadou předních zahraničních badatelů, z nichž některé, jako např. M. Cymborskou-Lebodu, Gregore Gazdu nebo manžele Grjakalovy, známe i z našich konferencí. Vzhledem k zaměření jubilantky se většina příspěvků týká 20. století, a to hlavně moderny a avantgardy. Jsou zde však i práce mediévistické a teoretické. Sympatický je přístup komparatistický a poetologický.²⁶

Další publikací, kde se lze seznámit s předními představiteli maďarské rusistiky a ukrajinistiky, je kniha *Russica Hungarica*, vydaná jako výsledek Maďarské kulturní sezóny v Moskvě v r. 2005.²⁷ Řada materiálů zde otištěných koresponduje s badatelským zaměřením jednotlivých autorů. Týká se to již prvních dvou studií, věnovaných staršímu období ruské kultury. Studie B. S. Filippova, analyzující problematiku ruského rozkolu, je podle jeho vlastních slov jakýmsi stručným konspektem knihy, kterou v té době připravoval k vydání.

Název stati ostatně téměř přesně koresponduje s jeho knihou, vydanou o dva roky později.²⁸ V monografii je složitá problematika situace, jež v Rusku nastala po Nikonových reformách, podrobně osvětlena z historického i kulturologického hlediska. Již ve zmíněné Filippově stati však čtenáře zaujme postřeh, že studium staroruské kultury bylo jedním z pramenů zrodu sémiotiky kultury, tak jak se formovala v Moskvě a Tartu. Podobně programní charakter má i úvodní studie Denisy Atanaszové-Szokolové o epistolárním žánru jako kulturologickým faktoru 18. a první třetiny 19. století, jež je i námětem knihy vydané o rok

24 Lena Silard, *Germetizm i germenevtika*. Ivan Limbach, Sankt-Peterburg, 2002. Srov. rec.: Išt'vána Nagy, V poiskách zabytovo predanija... *Studia Russica XXI*, Budapest, 2004, s. 417–428.

25 D. Kšicová, *F. I. Tjutčev : ot romantizma k modernizmu*. *Sub Rosa*. In honorem Lenae Szilárd. Elte BTK, Budapešť 2005, s. 372–382.

26 Srov. rec. Evy Malenové, *Sub rosa*. In honorem Lenae Szilárd. *Opera slavica*, XVIII, 1/2008, s. 55–56. Srov. také: D. Kšicová, Krupnyje dostiženija vengerskogo literaturovedenija. (Поэтический мир Бориса Пастернака. *Studia Russica XIX*, 167–511. Литературоведение, под редакцией Анны Хан. Budapešť 2001, 436 s. Литература и визуальность. Под редакцией Анны Хан и Жужи Хегени. *Studia Russica XXI*, Budapešť 2004. *Sub Rosa*. In Honorem Lenae Szilárd. Red. Denisa Atanasova-Sokolova, Anna Han, Attila Hollós. Budapešť, EFO Kiadó 2005, 652 s.) *Slavica litteraria X 9*, 2006, s. 284–285.

27 *Russica Hungarica*. Issledovanija po rusckoj literature i kul'ture. Rusistika v Budapešťskom universitete im. Etveša Loranda. Vodolej Puslishers, Budapešť – Moskva 2005.

28 S. B. Filippov, *Religioznaja bor'ba i krizis tradicionalizma v Rossii XVII veka*. *Russica Paennonicana*, Budapešť, 2007, 291 s.

později.²⁹ Autorka zkoumá jak historii výzkumu epistolárních žánrů, tak jejich základní členění podle způsobu zpracování a míry jejich literárnosti. V předmluvě monografie, stylizované do podoby dopisu, dává nahlédnout do historie svého zájmu o toto téma od Puškinovy korespondence s Čaadajevem k hledání kořenů v antice a poté v historii ruské kultury. Začátek epistolární literatury nachází v 15. století, hlavní pozornost však věnuje sémantice a poetice dopisů a epistolárně stylizovaných děl N. M. Murav'jova, N. M. Karamzina, A. S. Puškina a P. Ja. Čaadajeva.

V dalších příspěvcích sborníku *Russica Hungarica* jde o návaznost na téma již dříve zpracované monograficky. Tak je tomu v případě Márii Gyöngyösi, jež r. 2004 vydala v Německu monografii *A. Blok i nemeckaja kul'tura*,³⁰ v níž shrnula svůj výzkum z doby doktorského studia v Budapešti. Ukázala v ní přesvědčivě sílu inspirace, kterou Blok nacházel v díle německého romantika Novalise. Heine naopak přitahoval Bloka – překladatele. Předmětem analýzy se autorce v této kapitole stávají Blokovy básnické překlady. Stopy dalších dvou velkých osobností – Nietzscheho a Wagnera – Gyöngyösi nachází v Blokově publicistice a básnické tvorbě. Její články v citovaném sborníku se zabývají problematikou formálních postupů v oblasti verzologie. Autorka v něm zkoumá vztah Blokova metra, rýmu a strofiky.

V německém nakladatelství vyšla s podporou prof. Tiergena z Bambergu i stěžejní monografie zralé budapešťské badatelky Zsuzsanny Zöldhelyi-Deák *Role němčiny jako prostředníka v recepci ruské literatury v Maďarsku*.³¹ Autorka se v ní zabývá problematikou tzv. překladů z druhé ruky u exotických jazyků, k nimž patřila v 19. stol. v Maďarsku i ruština. Maďarsko-německá bilingválnost sehrála v Maďarsku tutéž roli jako v českých zemích. Zprostředkovateli ruské literatury byli i totožní němečtí kritici a překladatelé jako u nás (např. Friedrich Bodenstedt). Autorka se zabývá především překlady a kritickou recepcí ruské literatury 19. století a koriguje některé mylné vžitě názory.

²⁹ Deniz Atanasova-Sokolova, *Pis'mo kak fakt russkoj kul'tury XVIII–XIX vekov*. Investigationes Russicae. Tomus II, Budapešť 2006, 271 s.

³⁰ Мария Дьёндьёши, *A. Blok i nemeckaja kul'tura. Novalis, Gejne, Niucze, Vagner / Mária Gyöngyösi, A. Blok und die deutsche Kultur. Novalis, Heine, Nietzsche, Wagner*. Vergleichende Studien zu den Slavischen Sprachen und Literaturen, Band 9. Frankfurt am Main, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften 2004, 145 p. Rec.: D. Kšicová: Gyöngyösi Mária, A. Blok und die deutsche Kultur. Novalis, Heine, Nietzsche, Wagner. *Studia Slavica Hungarica* 50 (2005), s. 205–206.

³¹ Zöldhelyi-Deák, Zs.: Rol' nemeckogo posredničestva v vengerskoj recepcii russkoj literatury (19 vek). Vorträge und Abhandlungen zur Slavistik, herausgegeben von P. Thiergen, B. 46, München, Otto Sagner 2004.

Rec.: D. Kšicová, *Značitel'nyj vklad v oblast komparativistiki*. In: *Slavica Litteraria* X 8, 2005, s. 185–188. István Fenyvesi, Zöldhelyi-Deák, Zs.: Rol' nemeckogo posredničestva v vengerskoj recepcii russkoj literatury (19 vek), München, 2004. In: *Studia Russica* XXI, Budapešť, 2004, s. 429–430.

V Maďarsku byla v první fázi překládána především ruská romantická literatura. Ve druhé polovině 19. století tam bylo populárnější dílo L. N. Tolstého než F. M. Dostojevského, jehož věhlas stoupl až ve 20. století. Příloha monografie věnovaná ruským inspiracím maďarského autora Móra Jókaiho se tematicky shoduje se zajímavým článkem Zöldhelyi-Deák ve sborníku *Russica Hungarica*, v němž autorka dokazuje, že ruské reálie, které spisovatel neměl možnost poznat z autopsie, čerpal převážně ze západoevropských pramenů. Zajímavé je její srovnání utopických momentů v Jókaiho díle *Román budoucího věku* a v nedokončeném románu V. F. Odojevského *Rok 4338*. Také ostatní stati budapešťských badatelů ve sborníku *Russica Hungarica*, provázené soupisem jejich prací, jsou profilovou ukázkou jejich tvorby. Á. Kovács a K. Kroó věnují pozornost Dostojevskému, Anna Han srovnává filozofii tvorby B. Pasternaka a Gustava Špeta, Pasternakem se zabývá i L. Szilárd, Zs. Hetényi analyzuje narativní postupy Izáka Babela, István Nagy se zabývá hermeneutikou v díle M. Cvetajevové, srovnání tématu nespavosti v poezii 19. a 20. stol. se věnuje Péter Mihály, o folklorním podtextu povídek L. N. Tolstého *Smrt Ivana Iljiče* a *Žábel* L. N. Tolstého píše Gyöngyi Téren. Ukrajinská literatura je zastoupena příspěvkem Viktorie Lebovics, jež analyzuje etnokulturní stereotyp pejorativního termínu „moskal“ v díle vtypovaných ukrajinských spisovatelů.

O systematickém výzkumu díla Borise Pasternaka v budapešťském centru svědčí i disertace Judit Baróthy, jejíž anglistické školení vedlo k tomu, že svoji monografii o Borisi Pasternakovi a Virginii Woolfové vydala anglicky. Svoje srovnání autobiografické prózy V. Wolfové (*A Sketch of the Past*) s Pasternakovým *Glejte* stylizuje do podoby shakespearovské existenciální provokace být či nebýt. V další kapitole analyzuje romantickou a antiromantickou tradici v díle obou autorů. Závěrem se zabývá problémem androgynie a vztahem polhavi v dílech obou autorů.³²

V téže edici budapešťské doktorské školy vyšla i monografie szegedské badatelky Katalin Szőke *Osud bez osudu*, věnovaná poetice tvorby Alexeje Remizova.³³ Autorka v ní analyzuje Remizovovo dílo od rané povídky *Hodiny* (*Časy*) přes vynikající novelu či malý román *Křížové sestry* až po Remizovovy texty věnované čelným reprezentantům ruské klasiky *Oheň věcí* (*Ogoň veščej*). Szőke je vzhledem k jejich poetice nepokládá za eseje, ale za součást umělecké prózy. Sympatickým rysem jejího interpretačního stylu je důsledně uplatňovaný srovnávací aspekt, založený na hluboké znalosti literární historie, estetiky i filozofie. Badatelka se přitom snaží odpovídat na takové základní otázky, jako

³² Judit Baróthy, Boris Pasternak and Virginia Woolf. The Development of the Creative Consciousness. *Investigationes Russicae*. Budapešť 2006, 206 s.

³³ Katalin Szőke, *Sud' ba bez sud' by. Problemy poetiki Alekseja Remizova*. *Investigationes Russicae*, ELTE BTK, Budapešť, 2006, 154 s. Rec.: D. Kšicová, *Nově o problémech poetiky Alexeje Remizova*. *Slavica Litteraria*. SPFFBU X 10, s. 165–166.

je např. vztah kultury a subkultury v ruské moderně. Východiskem její remizovské analýzy je v tomto případě monografie Nikolaje Berďajeva, *Smysl tvorčestva. Opyt opravdaniija čeloveka* (Paříž 1985), jejíž premisy srovnává s pojetím Fjodora Dostojevského, Vjačeslava Ivanova a Andreje Bělého. Potěšilo mne, že K. Szőke přichází analýzou Remizovova blízkého vztahu k subkultuře k témuž závěru, k němuž mne vedlo v monografii *Od moderny k avantgardě*³⁴ Remizovovo začlenění do vývojové linie ruské literatury. Obě totiž shodně konstatujeme, že Remizovovo dílo tvoří jakýsi most mezi modernou a avantgardou. V návaznosti na Andreje Siňavského a Miroslava Drozdu se autorka zabývá problémem Remizovovy literární masky. Zajímává je kapitola věnovaná paralelním jevům v díle A. Remizova a L. Šestova, vedoucí autorku, jak je tomu i na jiných místech její knihy, k řešení vztahu dobra a zla, jež Remizova vedlo k zájmu o bogomily a problémy dualismu. Podobně jako slovenská badatelka Ol'ga Kovačičová³⁵ upozorňuje i Katalin Szőke, jak specificky Remizov stylizuje staroruské literární prameny.

Podobně by bylo možno hodnotit řadu dalších maďarských prací. I to, co bylo řečeno, však svědčí o tvůrčím potenciálu maďarské literárněvědné rusistiky, jež může být v některých aspektech, např. v organizaci doktorského studia a s ním spjatého publikačního programu, inspirativní i pro nás.

34 D. Kšicová, *Návrat Alexeje Remizova*. In: Táž, *Od moderny k avantgardě*. Rusko-české paralely. MU, Brno 2007, s. 99–109.

35 O. Kovačičová, *Kontexty ruskej literatúry. Aspekty tradície v ruskej literatúre 11.–20. storočia*. Bratislava 1999.